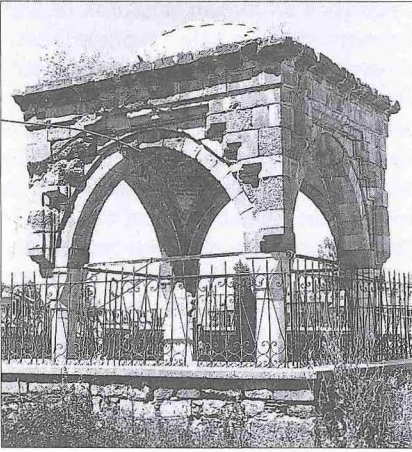

Sinan Paşa'nın açık türbesi

açık türbesi vardır. Dört sütuna dayanan dört kemer üzerinde küçük bir kubbe bulunmaktadır. Türbenin avlu duvarı dışındaki yola bakan cephesinde kemerin üst tarafında bulunan çok silinmiş, bozulmuş, yumuşak taşa işlendiği için okunması hemen hemen imkânsız olan kitâbe türbenin geç bir devirde değişikliğe uğradığını, hatta belki kubbesinin yeniden yapıldığını göstermektedir. Bu bozuk kitâbedeki tarihin 1314 (1896) olduğu sanılmaktadır. Ayrıca kitâbede bir ay-yıldız motifinin bulunması da bunu doğrular mahiyettedir. Bu duruma göre türbenin kubbesi çok geç bir devirde büyük bir tamir geçirmiş olmalıdır. Türbenin içinde mermer bir lahit, baş ve ayak şahideleri mevcuttur. Bu taşlar dikkatli ve iyi bir taş işçiliğine sahiptir. Ayak şahidesinde babasının adının Mehmed olduğu ve şehiden 932 (1525-26) yılında vefat ettiği bildirilmektedir. Şehid denilmesi de ayrıca dikkat çekicidir. Bu sıfat bugün savaşta hayatını kaybedenlere verildiği gibi o devirde bazan idam edilen vezirler için de kullanılmaktadır. Aynı şekilde kubbeyi taşıyan dört sütunun başlıkları da itinalı bir işçilikle işlenmiş olmakla beraber bunların tamamlanmadan bıraktığı ayrıca dikkati çeker.

İmaretin avlusunda avlu kapısından camiye uzanan yolun solunda tek başına bir de mezar bulunmaktadır. Bu mezar, kalın mermer levhalardan oluşan lahitle nisbetsiz bir şekilde baş ve ayak ucuna dikilmiş iki silindirik taştan oluşmaktadır. Ancak bu taşların üzerinde mezarın kime ait olduğunu belirtecek hiçbir yazı mevcut değildir. Lahit kısmında oldukça itinalı birta-

kım işlemler bulunmasına karşılık şahidelerin tamamen boş olması gariptir. Lahdin üzeri de bir kapakla kapatılmıştır. Bilinmeyen bir tarihte gerçek kitâbeli şahidelerin yok olduğuna ihtimal verilebilir. Belki de Sinan Paşa'nın kabrinin üstünde görülen mermer kavuk buraya aitti. Bir halk rivayetinde bu kabrin Sinan Paşa'nın hocasına ait olduğu ileri sürülürse de bu söylentiye doğrulayacak bir bilgi elde edilememiştir.

Sinan Paşa Külliyesi'nin bir parçası olan hamam ise külliyenin biraz uzağında bulunmaktadır ve tek hamamdır. Dış mimarisi pek açıkça görülememekte, soyunma yeri ise geç bir döneme ait olduğunu göstermektedir. Bir ılık bölümden sonra gelen sıcaklık kısmı dört eyvan şemasına göre inşa edilmiş olmakla beraber bir eyvan yapılmadığından üç eyvanlı olarak kalmıştır. Dolayısıyla sadece iki halvet hücrelerine sahiptir. Hamamın batı cephesine bitişik çok yeni tarihlere ait bir de çeşme görülür. Bu çeşmenin taşları eski işlenmiş parçalardan oluşmaktadır. Öğrenildiğine göre orijinal esas çeşme hamamın giriş cephesine bitişik olarak yapılmışken 1953-1955 yıllarında buradan sökülmüş ve mimari parçaların bir araya getirilmesi suretiyle bugün görülen hüviyetsiz çeşme binaya yapıştırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), IX, 23; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî* (haz. Nuri Akbayar), İstanbul 1996, V, 1511; Edip Ali Baki, *Afyon'daki Sinan Paşa*, Ankara 1947, s. 14; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1972, I, 143-147; Semavi Eyice, "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İFM*, XXIII/1-2 (1962-63), s. 3-80; a.mlf., "Sincanlı'da Sinan Paşa İmareti", *VD*, sy. 10 (1973), s. 303-336; Ramazan Şeşen, "Sinan Paşa'nın Arapça Vakfiyesinin Tercümesi", a.e., sy. 10 (1973), s. 337-343.

SEMAYİ EYİCE

SİNAN PAŞA KÜLLİYESİ

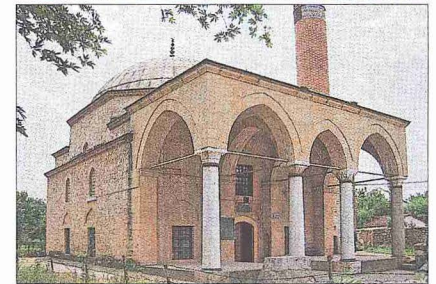
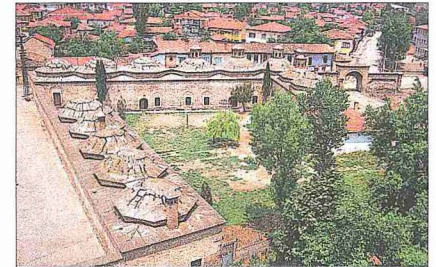
Bursa Yenişehir'de
XVI. yüzyılın ikinci yarısında
inşa edilen külliye.

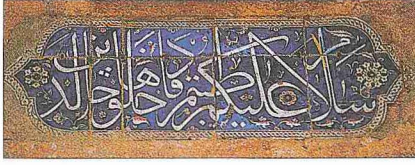
Sadrazam Koca Sinan Paşa tarafından yaptırılan külliye günümüzde cami, imaret ve tekke olarak kullanılmış olması muhtemel beş birimli bir yapıdan meydana gelmektedir. Bir çevre duvarı içine alınmış olan yapılar topluluğundan cami güney yönünde yer alırken bunun kuzey-güney doğrultusunda beş birimli tekke bulunmaktadır. Günümüzde kısmen ayakta kalabi-

len bir çevre duvarı ile bu yapıya bağlanan imaret kuzeyde doğu-batı yönünde yerleştirilmiştir. Külliye'nin doğusunda kuzey-güney doğrultusunda yer alan kalıntılar arasına aittir. Topkapı Sarayı Müzesi Sinan Paşa Arşivi kayıtlarında ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sinde kervansarayın adı geçmekteyse de yapı günümüze ulaşmamıştır. Külliye'nin bir hamamı olduğu yerel kaynaklar tarafından belirtilmekte, ancak bugün bunu doğrulayacak mimari bir veri bulunmamaktadır. Caminin güneyinde kareye yakın dikdörtgen planlı, doğu-batı yönünde beşer birimden oluşan yapı kalıntısının medreseye ait olma ihtimali vardır. Külliye'ye giriş iki kapı ile sağlanmakta olup bunlardan biri tekke olması muhtemel yapının güney duvarı üzerindedir, diğeri ise kuzey yönünde arastaya açılan kapıdır. İnşa kitâbesi bulunmamakla birlikte arşiv kayıtlarından hareketle külliye'nin inşasının 980'de (1572-73) başlayıp 990'dan (1582) önce tamamlandığı kabul edilmektedir. Bu tarihlere her ne kadar Sinan'ın başmimarlık dönemine rastlarsa da ona ait tezkirelerde külliye'nin adı geçmemektedir. Yapılarında kesme ve moloz taşla tuğla malzemenin kullanıldığı külliye 1966-1968 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

Külliye'nin güneyinde yer alan cami tek kubbeli harimi ve üç birimli son cemaat yeriyile basit bir plan özelliği gösterir. Yapının ana kitlesi, kirpi saçaklarla bölüm-

Sinan Paşa Camii ve Medresesi – Yenişehir / Bursa

Sinan Paşa Camii'nin harim kapısı üzerindeki çini kitâbe

lenmesinin yanı sıra iki katlı pencere düzeniyle olduğundan yüksek algılanmaktadır. Kuzey cephesi dışında geçerli olan bu düzende dikdörtgen formulu alt pencereler tuğla dekorlu, sivri kemerli alınlıklara sahipken üst pencereler sivri kemerli ve alçı şebekelidir. Kare planlı yapıda kubbe-ye geçişi sağlayan pandantifler dıştan da algılanmakta olup kirpi saçakla vurgulanmıştır. Bu sayede kademeli bir görünüm alan sekizgen planlı kasnağın doğu, batı ve güney yüzlerine üst pencerelerle benzer özellik gösteren birer pencere açılmıştır. Almaşık örgülü diğer cephelerden farklı olarak düzgün kesme taş malzemeye ele alınan kuzey cephesinde baklavali başlıklara sahip dört mermer sütuna oturan ve üç yöne açılan kemer dizisiyle son cemaat yeri yer alır. Sivri kemerlerden giriş eksenindeki daha dar ve alçak tutulmuştur. Restorasyon öncesi yanlarda kubbe, ortada aynalı tonozla biçimlenen üst örtü günümüzde üç aynalı tonozdur. Son cemaat yerine ikisi giriş kapısının yanında, biri üstünde olmak üzere dikdörtgen formulu üç pencere açılmıştır. Üzerindeki çini kartuşta âyet kitâbesi, iki yanında beşer köşeli mihrabiye yer aldığı basık kemerli kapı açıklığından harime geçilir.

Kuzey ve güney yönündeki kemer düzenlemeleriyle kareye dönüştürülen iç mekânda dört yönde iki sıra halindeki pencere açıklıklarından doğu ve batı duvarındakilerin arasına birer dolap yerleştirilmiştir. Eski fotoğraflarda görülen kuzey yönündeki mahfil mekânı bugün mevcut değildir. Harim mekânı sade mimarisine rağmen büyük bölümü günümüze ulaşmayan, XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait sırtı teknikli çini ve kalem işi süsleme programına sahiptir. Mihrabı ve pencereleri üç yönde çevreleyen bordür çinileri lâcivert zemin üzerine kabarık mercan kırmızısı, firûze, yeşil ve beyaz renkte bitkisel dekorludur. Pencerelerin sivri kemerli alınlıkları çini süslemenin yazılı örneklerini gözler önüne serer. Lâcivert zemin üzerine beyaz nesih hatlı kitâbeler palmetli bir çer-

çeve içine alınmış, tepeliğin merkezine bir rozet yerleştirilmiştir. Âyetlerin yer aldığı, birbirinin devamı şeklinde mekânı dolaarak bir kurgu oluşturdukları bilinen bu çinilerden günümüze yalnızca çok az örnek ulaşabilmiştir. Harimi değerlendiren kalem işi süslemelerden sadece mihrabın mukarnaslı kavsarasını bezeyen örnek orijinal olup kompozisyon olarak çini süslemenin devamı niteliğindedir.

Caminin batı duvarı üzerinde harimle son cemaat yerinin birleştiği kısımda yer alan minare almaşık örgülü kare bir kaidede sahiptir. Tuğladan silindirik gövdesi baklava dekorlu bir pabuçluk üzerinde yükselen tek şerefeli minare onarım görmüştür. Zengin süsleme programıyla dik-katı çeken minarede çini kullanımının yanı sıra tuğla dekorlar da kompozisyonunda yer almıştır. Şerefenin altı tuğla mukarnas dilimleriyle değerlendirilmiş, bu dizinin hemen altında birkaç sıra halinde bitkisel dekorlu çini süslemeye yer verilmiştir. Gövdede üstte iki, altta bir sıra firûze çini silme vardır.

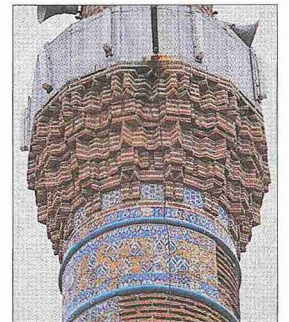
Camiye dikey konumda kuzey-güney doğrultusunda uzanan, tekke olması muhtemel yapı üç hücre, iki eyvandan oluşan kare planlı, kubbeli beş birimden meydana gelmektedir. Yapının batı duvarı masifken avluya bakan doğu duvarı üzerine hücrelerin dikdörtgen formulu, sivri kemerli alınlıklara sahip pencereleri yerleştirilmiştir. Ayrıca eyvanlar geniş ve yüksek kemerleriyle bu yönden avluya açılır. Birer kapı ile eyvanlara açılan hücrelerde ocak nişleri mevcuttur. Eyvanlarda üç yönde sivri kemerli birer nişle hücrelerle bağlantı kuran kapılar vardır. Birimlerin üst örtüsü olan kubbe-ye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Örtü sisteminde sekizgen kasnaklı kubbelerin arasında piramidal külâh-lı iki baca görülür. Cephelerin saçak altları ile kasnak ve bacaların üst bölümleri kirpi saçakla değerlendirilmiştir.

Kuzey yönünde bulunan imaret "L" şeklinde dizilen sekiz kubbeli odadan oluşur. Doğu-batı doğrultusunda yer alan uzun kolda altı kubbeli, kuzey-güney doğrultusunda yer alan kısa kolda ise iki kubbeli birim bulunmaktadır. İmaretin batı ucundaki birimin ambar olduğu tahmin edilir. Yanında kemerle birbirine bağlanan iki kubbeli mekân imaretin yemekhanesi olmalıdır. Bunun yanında yine kemerlerle birbirine bağlı üç kubbeli mekân mutfak olarak düzenlenmiştir. Bu mekânın doğu ve batı duvarlarında dikdörtgen nişli, yuvarlak kemerli, tuğla kubbeli ocaklar vardır. Kısa kolda yer alan iki kubbeli birim

dikdörtgen bir mekân oluşturur. İmaret birimlerinin avluya bakan cephelerine yuvarlak kemerli birer kapı ile sivri kemerli alınlıklara sahip dikdörtgen pencereler yerleştirilmiştir. Birimler kuzey cephesinde birer pencere ile dışa açılır. Mekânların üst örtüsü olan kubbe-ye geçiş pandantiflerle sağlanmakta olup bunlardan mutfak bölümüyle güneydoğu yönündeki birimin kubbeleri aydınlık fenerlidir. Kubbe kasnakları gibi aydınlık fenerleri de sekizgen planlıdır. Bu yapıda da cephelerin yanı sıra kasnak, baca ve aydınlık fenerlerinin üst yüzeyleri kirpi saçaklarla hareketlendirilmiştir.

Günümüze ancak yapı kalıntıları ulaşabilen arastanın imaret birimlerinin duvarlarındaki izlerden külliye'nin doğu yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Var sayılan plan şemasına göre arasta, kuzeydoğu yönünde külliye'nin ana girişi olarak kabul edilen taçkapının iki yanında kuzey-güney doğrultusunda uzanan tonoz örtülü birimlerden oluşmaktadır. Son dönemde yapılan kazı çalışmalarında arastayı oluşturan dükkânların izine ulaşılmış, buna göre doğu ve batı yönünde yirmi yedişer birimin varlığı açığa çıkarılmıştır. Bu birimler orta ekseninde yer verilen geçiş aralığı sebebiyle kesintiye uğramıştır. Batı yönündeki açıklığın yakınında küçük bir su haznesi yer almaktadır. Arastanın doğu yönünde ise kare planlı büyük bir mekân ve bunun doğu yönünde su haznesi mevcuttur. Kare planlı büyük mekânın güneyinde bulunan duvar üzerinde içi örülerek kapatılmış bir kapı vardır. Bu yönde külliye'ye ait bazı birimlerin olduğu anlaşılmakla birlikte bunların tam olarak durumu aydınlatılmamıştır. Nitekim bu yönde yer alan alanın içinde evler vardır ve daha güneyde külliye'ye ait bir pahlı duvar parçası günümüze ulaşmıştır.

Gerek dükkânların bir sokak oluşturacak şekilde iki yönlü uzanması, gerekse caminin bağımsız bir avluda yer alarak diğer yapı gruplarından ayrı tutulmasından hareketle Sinan Paşa Külliyesi'nin arastalı külliyeler grubuna bir örnek oluşturduğu görüşü öne sürülmüştür. Bu gruba ait yapı-

Sinan Paşa
Cami'i'nin
minare
gövdesindeki
çiniler

ların bir diğer özelliği olan, külliye yapı gruplarının arastalı bir sokakla iki bloka ayrılıp kervansarayın ayrı bir blokta yer almasına paralel biçimde kervansarayın arastanın doğu yönünde ayrı bir blokta yer almış olabileceği belirtilmiştir (Reyhanlı, *EFAD*, sy. 9 [1978], s. 382). Nitekim bugün arastanın doğu yönünde mevcut yapı kalıntıların kervansaraya ait olması ihtimali söz konusudur. Sinan Paşa Külliyesi, farklı yapı gruplarından oluşan zengin mimari programının yanı sıra cami ve minaresini değerlendiren XVI. yüzyılın en parlak çini örnekleriyle güçlü bir süsleme programına sahiptir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 8-10; Tülay Reyhanlı, *Osmanlılar'da Külliye Mimarisinin Gelişmesi* (doktora tezi, 1974), İÜ Ed. Fak. Sanat Tarihi, s. 337-340; a.mlf., "Bursa Yenışehrinde Koca Sinan Paşa Camii ve İmâreti", *EFAD*, sy. 9 (1978), s. 373-396; S. Yıldız Ötügen v.dğr., *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1986, IV, 610-618; Nurcan Yazıcı - Şennur Kaya, "Yenişehir Sinan Paşa Camii Çinileri, Minaresi ve Osmanlı Mimarısındaki Diğer Çinili Minareler Hakkında", *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 5, İstanbul 2006, s. 181-196.

TUĞBA ERZİNCAN

SİNÂN b. SÂBİT

(سنان بن سابت)

Ebû Saîd Sinân b. Sâbit b. Kurre
(ö. 331/943)

Hekim, matematikçi ve astronom.

Doğum tarihi hakkında kesin bilgi yoksa da Abbâsî halifelerinden Muktedir-Billâh 295 (908) yılında hilâfete geldiğinde on üç yaşlarında idi (*Siyâsetü'n-nüfûs*, s. 39); buna göre 282'de (895) doğduğu söylenebilir. Aslen Harranlı tanınmış bir aileden olup Halife Me'mûn'un kurduğu Beytülhikme'nin bilgin kadrosu içinde yer alan mütercim ve matematikçi Sâbit b. Kurre'nin oğludur. Babasından tahsil gören Sinân daha çok tıp, matematik, astronomi ve tarih alanlarında yoğunlaşmış ve tercüme işiyle de ilgilenmiştir.

Sinân Muktedir-Billâh, Kâhîr-Billâh ve Râzî-Billâh'ın halifelik dönemlerinde sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasını ve hekimlerin sınava tâbi tutularak bu meslek mensuplarının belli bir disiplin içinde çalışmalarını sağladı. Halife Muktedir-Billâh onu sağlık hizmetlerinin başına getirerek kendisinden Bağdat'taki bîmâristanların sıkı bir şekilde denetlenmesini, 319 (931) yılında da yanlış tedavi sonucu bir hastanın

ölmesi üzerine yazılı bir emirle Bağdat ve çevresinde hizmet veren hekimlerin sınavdan geçirilmesini, başarılı olamayanların meslekten menedilmesini istedi. Meşhur hekimlerin dışında sınava alınan hekim sayısının 860'ı geçtiği görülmüştür; bu durum, o dönemde İslâm medeniyetinin seviyesini ve insan sağlığına verilen önemi göstermesi bakımından dikkat çekicidir (İbnü'l-Kiftî, s. 191). Veba ve diğer salgın hastalıkların çoğalması üzerine Vezir Ali b. İsâ İbnü'l-Cerrâh, Sinân b. Sâbit'e yazılı bir emir göndererek Bağdat ve çevresindeki hâpishanelerde hastalanan mahkûmlar için hekimlerden oluşturulacak bir heyetin görevlendirilmesi ve her gün muayene ve tedavilerin yapılması yönünde tâlimat verdi. Bu emrin yerine getirilmesinden sonra da ikinci bir emirle köylere gidecek ve sonuç alıncaya kadar oralarda kalacak seyyar sağlık ekiplerinin oluşturulmasını, hizmetin müslüman ve zimmî ayırımı yapılmaksızın bütün insanlara ulaştırılmasını, hasta hasta hayvanların da tedavi edilmesini istedi. Sağlık alanında büyük yararlıklar gösteren Sinân 306 (918) yılında bir hastahane yaptırması için Halife Muktedir-Billâh'ı teşvik etti, o da Bâbüşşâm semtinde Bîmâristânü'l-Muktedir'i inşa ettirdi. Yine Bağdat'ta aynı yıl içerisinde Sinân, Halife Mutevekkil-Alellâh'ın annesinin vakfı olan bir hastahaneyi Bîmâristânü's-seyyide adıyla yeniden tam teşekküllü bir hastahaneye çevirdi. Aylık gideri 600 dinar olan bu kurumun başhekimliğine de kendisi getirildi (a.g.e., s. 194-195; İbn Ebû Usaybia, s. 301-302).

Ailesinde ilk müslüman olan kişi Sinân b. Sâbit'tir. Kaynaklarda anlatıldığına göre Halife Kâhîr-Billâh ondan İslâm'a girmesini istemiş, fakat Sinân kabul etmemiştir. Ardından halifenin gazabından korkarak Horasan bölgesine gitmiş, bir müddet sonra da Bağdat'a dönerek kendi iradesiyle İslâm'ı kabul etmiştir. Sinân'ın Horasan'da büyük sıkıntılar çektiği tahmin edilmektedir. Çünkü çocuk yaşta eser vermeye başlayan oğlu ünlü astronom-matematikçi Ebû İshak İbrâhîm, bir eserinin önsözünde halifenin baskısından dolayı kaçmak zorunda kaldığını ve büyük sıkıntılar çektiğini anlatmakta ve bu durum onun o sırada babasıyla birlikte olduğunu düşündürmektedir. Kâhîr-Billâh'ın ölümünden sonra Türk kumandanlarından Ebû'l-Hüseyn Beckem, Sinân'ı özel hekimliğine getirmek için sarayına davet etti; kendisinin çok asabi biri olduğunu, öfkesini tutamadığından dolayı çok haksızlıklar yaptığını

ğını ve çok kan döktüğünü söyleyerek ondan yardım istedi. Bunun üzerine Sinân'ın Beckem'e ahlâkî reçete mahiyetinde bir mektup gönderdiği bilinmekte ve İbn Ebû Usaybia'nın yazdıklarından Sinân'ın mektubundaki tavsiyelerin etkisini gösterdiği ve Beckem'in mâkul ve âdil bir devlet adamı haline geldiği, hayır işlerine yönelerek Vâsî'ta fakir ve düşkünler için bir misafirhane ve Bağdat'ta bir bîmâristan yaptırdığı öğrenilmektedir (*Uyûnü'l-enbâ*, s. 303-304). Adı geçen matematikçi Ebû İshak İbrâhîm'den başka diğer oğlu Sâbit b. Sinân tarihçi olarak tanınmıştır.

Yaşadığı dönemde ünlü bir hekim olarak tanındığı halde kaynakların Sinân b. Sâbit'in tıpla ilgili herhangi bir eserinden söz etmemesi dikkat çekicidir. Ali b. Hüseyin el-Mes'ûdî, Sinân b. Sâbit'in bazı dostları için yazdığı ahlâk, siyaset ve siyasî tarihle ilgili yanlış bilgiler içeren bir eserini gördüğünü belirterek onun kendi uzmanlık alanlarının dışına çıkmakla hasta ettiğini ve eğer astronomi, geometri, meteoroloji ve felsefeye ilişkin konularda yazsaydı daha başarılı olacağını söylemektedir (*Mürûcû'z-zehab*, I, 16-17). Burada dikkat çeken husus söz konusu müellifin, kendisiyle aynı dönemde yaşadığı halde Sinân'ın hekimliğinden söz etmemesidir. Aynı şekilde Sinân b. Sâbit'in günümüze ulaşan iki risâlesi de tıpla ilgili olmayıp biri ahlâk, diğeri astronomi üzerinedir. Bunlardan *Siyâsetü'n-nüfûs* (bk. bibl.) adını taşıyan ahlâkla ilgili küçük bir risâledir. Bu eserinde insanın ruh hallerini ve davranışlarını başarılı bir şekilde tahlil eden müellif, hayatı iyi değerlendirebilmek için ömrün iyi bir muhasebesini yapmayı, kendi eğilimlerini inceleyerek kusur ve zaaflarını görmeyi, sonra da bunları gidermeye çalışmayı önerir ve her şeyin geçici olduğuna inanarak ölüm ve ölümden sonrası için hazırlanmanın önemini hatırlatır. Ona göre tek değer akleden nefistir (en-nefsü'n-nâtika); her ne kadar bu nefis sayıca çoksa da insanların ortak paydasını meydana getiren cevher tektir. Özde birlik bulunduğuna göre insanların birbirini sevmesi gerekir. Sevgiyi engelleyen ise öfke, nefistir. Lider olma arzusu, kibir, gurur, haset ve yoksulu küçümseme gibi ahlâka aykırı huyların tamamı öfke gücünden kaynaklanır. İnsan aklı sayesinde bu gücü etkisiz kılsa bütün insanlarla dost ve kardeş haline gelir. Nitekim insanlar ya faziletli ya da kusurludur. Buna göre faziletli sevmeli, kusurlulara da şefkat ve merhametle davranmalıdır (s. 61). Yine insan